

Geschiedenis van de Wijnstraat

Kasteel van Horst

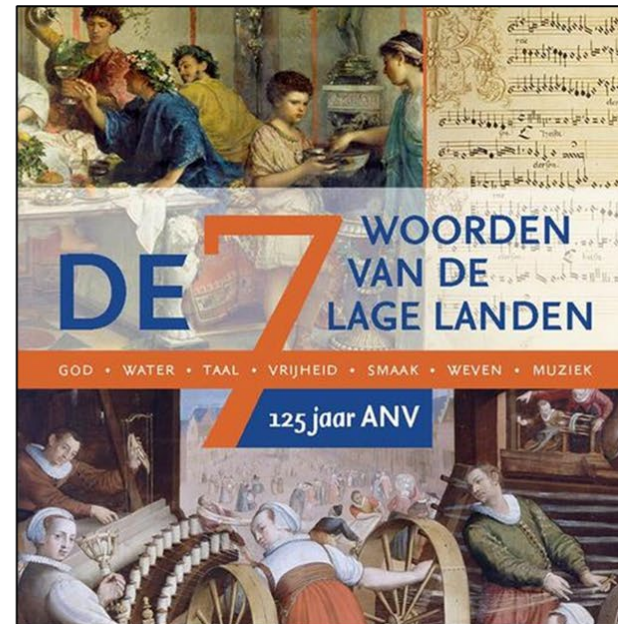
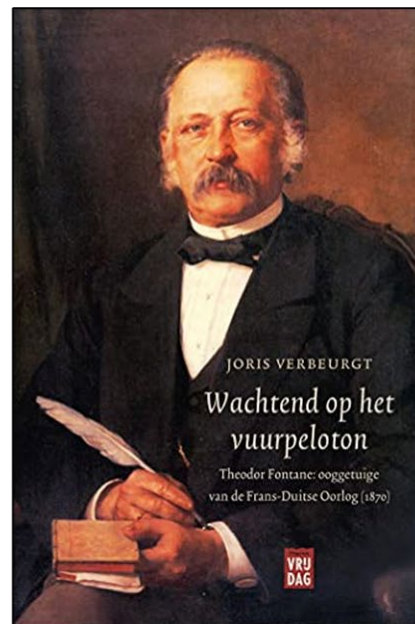
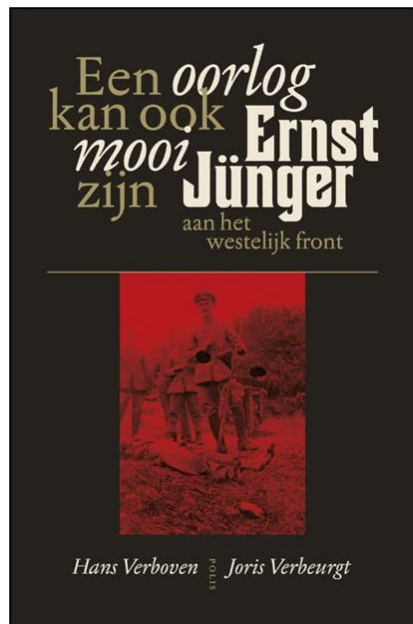
27 augustus 2025

Joris Verbeurgt

Even voorstellen ...

- ▶ Joris Verbeurgt
- ▶ ° 1975
- ▶ Lic. Hist.
- ▶ Leerkracht
- ▶ ~~Mini-wijngaard~~
- ▶ Auteur
- ▶ Wijn en geschiedenis
- ▶ Nieuw boek!

Boeken

Nieuw boek

Interreg
Vlaanderen-Nederland

Gefinancierd door
de Europese Unie

De Rode Ridder

DE HEREN VAN RODE

Standaard Uitgeverij

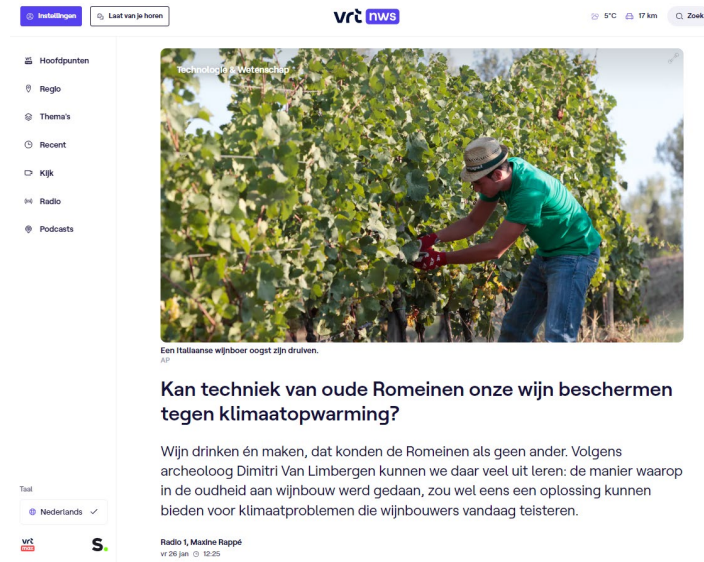

Inhoud

- ▶ **Inleiding: waarom + stand van het onderzoek**
- ▶ **Geschiedenis van de wijnbouw algemeen**
 - ▶ De wijnstok
 - ▶ Ontstaan van de wijnbouw
 - ▶ Verspreiding van de wijnbouw
 - ▶ Oude wijnbouwtechnieken
 - ▶ Wijnbouw in de Nieuwe tijd
- ▶ **Geschiedenis van de wijnbouw in de Zuidelijke Nederlanden**
 - ▶ De Romeinen
 - ▶ Eerste wijngaard in België (Amai)
 - ▶ Wijnbouw in het graafschap Vlaanderen
 - ▶ Wijnbouw in de beide Limburgen en het Hageland
 - ▶ Zuid-Limburg (Maasvallei + Mergelland)
 - ▶ Haspengouw
 - ▶ Hageland
 - ▶ Weetjes over de wijnbouw
 - ▶ Teloorgang van de wijnbouw
 - ▶ Tijdelijke heropstanding in de 19de eeuw
 - ▶ Definitieve heropstanding na WOII

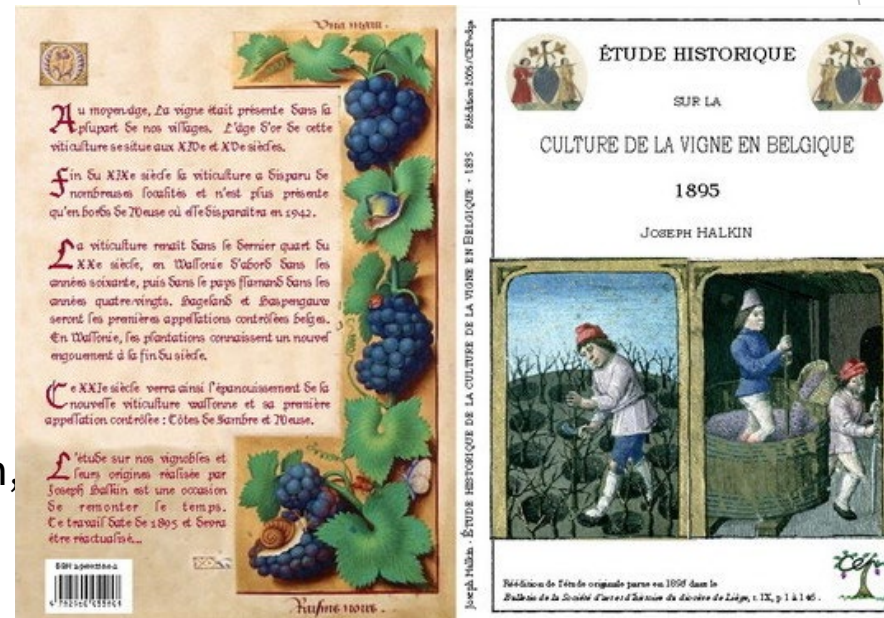
Waarom geschiedenis van wijnbouw onderzoeken?

- ▶ Heel interessant en leuk om te doen ;-)
- ▶ Traditie en "afstamming" belangrijk in wijnbouw
- ▶ Oenotoerisme en marketing
- ▶ Vroegere wijnbouw ≈ toekomstige wijnbouw?
- ▶ Oude rassen/vinificatiemethoden/...
- ▶ Inspiratie bij nieuwe uitdagingen (klimaatverandering bv.)

Stand van het onderzoek

- ▶ Veel informatie maar geen synthese
- ▶ Veel opzoekingen
 - ▶ Internet
 - ▶ Bibliotheken
 - ▶ Archieven
 - ▶ ...
- ▶ Boeken & artikels: academisch (thesisen), heemkunde, reisverslagen, ...
- ▶ Archieven: stadsrekeningen, keuren, stichtingsakten, schenkingen, testamenten, processtukken, ...
- ▶ Halkin, 1895
 - ▶ 865 toponymische vondsten
 - ▶ + 200
- ▶ Nederland: Mariëlla Beukers, *Wijnkronieken*

Geschiedenis van de wijnbouw algemeen

De wijnstok

- ▶ *Vitis vinifera* of druivelaar
 - ▶ Wijnstokfamilie *Vitaceae*
 - ▶ *Vitis sylvestris* of wilde druivelaar: Midden-Oosten en Middellandse Zeegebied
- ▶ Eerste mensen (oude steentijd: 1,4 miljoen - 10.000 jaar geleden)
 - ▶ Wilde druiven, toevallige vergisting
 - ▶ Domesticatie

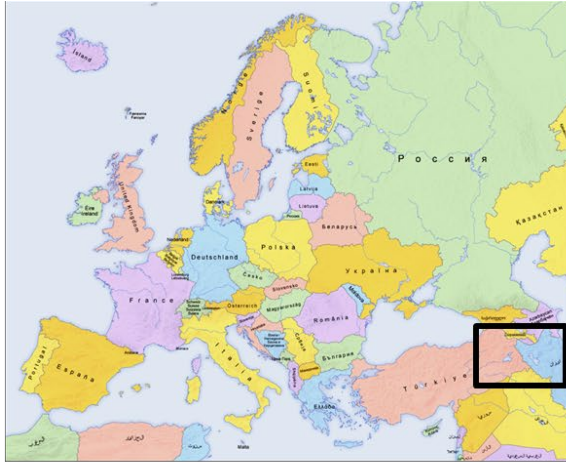

Ontstaan van de wijnbouw

- ▶ Armenië, Areni
 - ▶ Ca. 6.000 v. Chr.
 - ▶ Eerste wijnpers (en oudste schoen)
 - ▶ Pitten van *vitis vinifera*
- ▶ Maar:
 - ▶ Georgië?
 - ▶ China?
 - ▶ Iran?
- ▶ Paleobotanie (DNA-sequenties)
 - ▶ Levant, 9.000 v. Chr.?
 - ▶ Geen archeologisch bewijs

Ontstaan van de wijnbouw

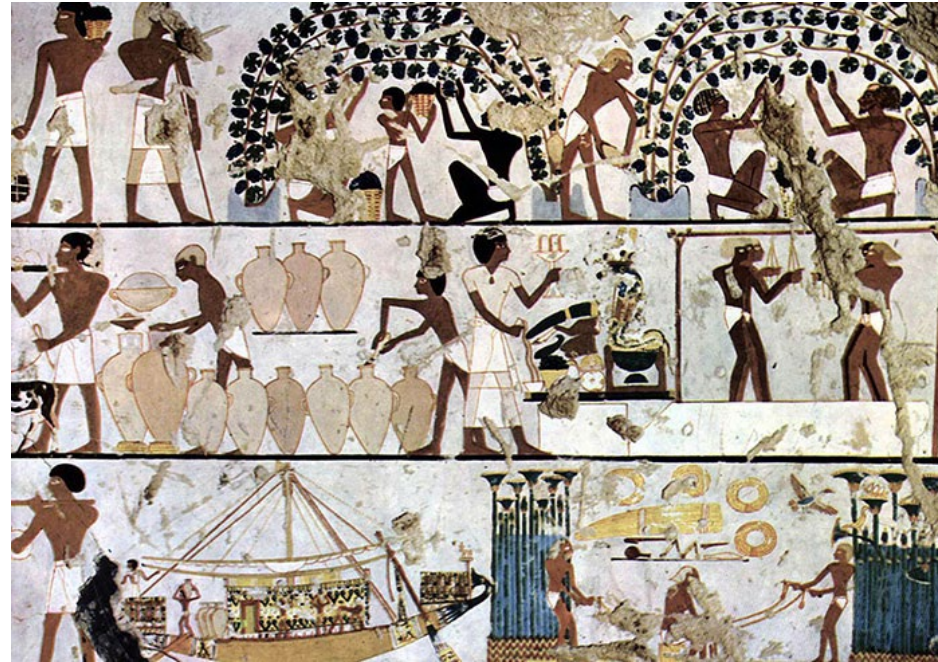
Verspreiding van de wijnbouw

- ▶ 1. Ontstaan Kaukasus (6000 v. Chr.)
- ▶ 2. Midden-Oosten, Egypte (ca. 3000 v. Chr.)
- ▶ 3. Kreta & Griekenland (ca. 2000 v. Chr.)
- ▶ 4. Italië, Sicilië, Noord-Afrika (ca. 1000 v. Chr.)
- ▶ 5. Spanje, Zuid-Frankrijk (ca. 800-500 v. Chr.)
- ▶ 6. Midden- en Noord-Frankrijk, België, Engeland, Duitsland (50 v. Chr.-650 n. Chr.)

Verspreiding van de wijnbouw

- ▶ Midden-Oosten, Egypte (3000 v. Chr.)
 - ▶ Grote schaal
 - ▶ Productie: paleizen, tempels
 - ▶ Consumptie: ook slaven
 - ▶ Religieuze rol van wijn (grafgiften)

Verspreiding van de wijnbouw

- ▶ Kreta & Griekenland (ca. 2000 v. Chr.)
 - ▶ Handel
 - ▶ Verbeterde methoden
 - ▶ Wijngod Dionysos

Verspreiding van de wijnbouw

- ▶ Italië, Sicilië, Noord-Afrika (ca. 1000 v. Chr.)
 - ▶ Griekse kolonies
 - ▶ Italia
 - ▶ Etrusken en Romeinen
 - ▶ Bacchus

Verspreiding van de wijnbouw

- ▶ Spanje, Zuid-Frankrijk (ca. 800-500 v. Chr.)
 - ▶ Grieken, Romeinen of Carthagers?
 - ▶ Massilia (Marseille): Grieken

Verspreiding van de wijnbouw

► Midden- en Noord-Frankrijk, België, Engeland, Duitsland (50 v. Chr.-650 n. Chr.)

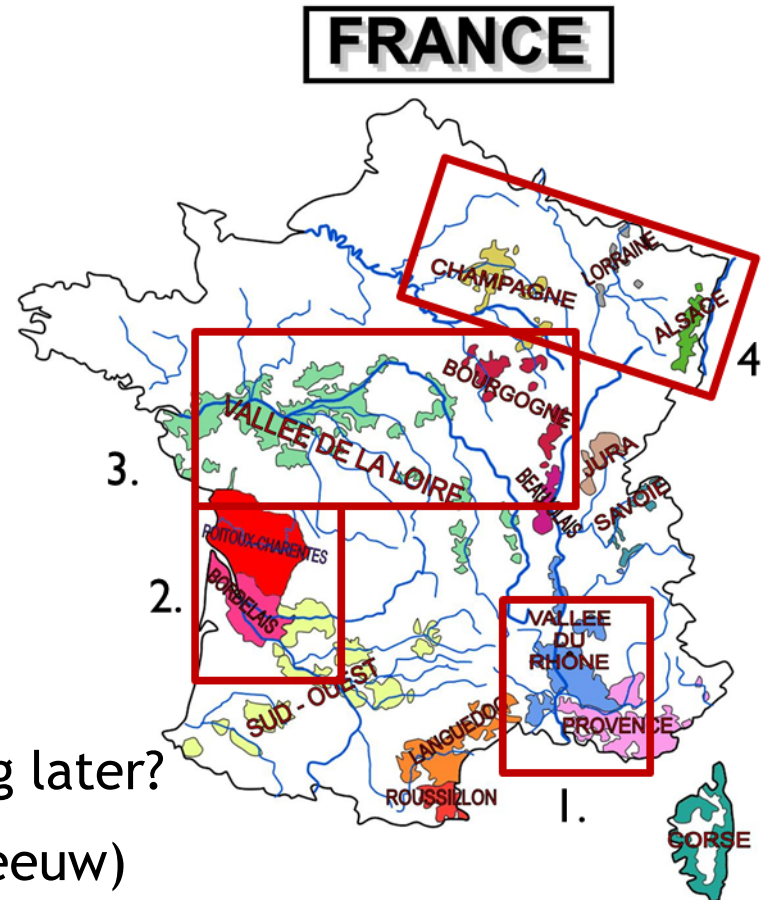
► Wijnbouw langzaam naar noorden

1. Marseille/Provence (600 v. Chr.)

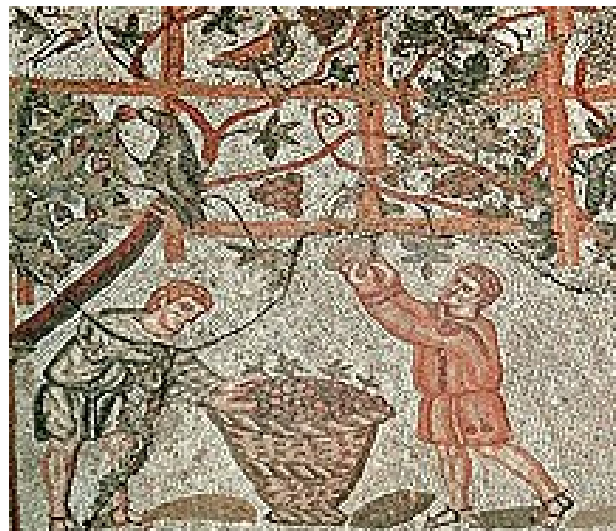
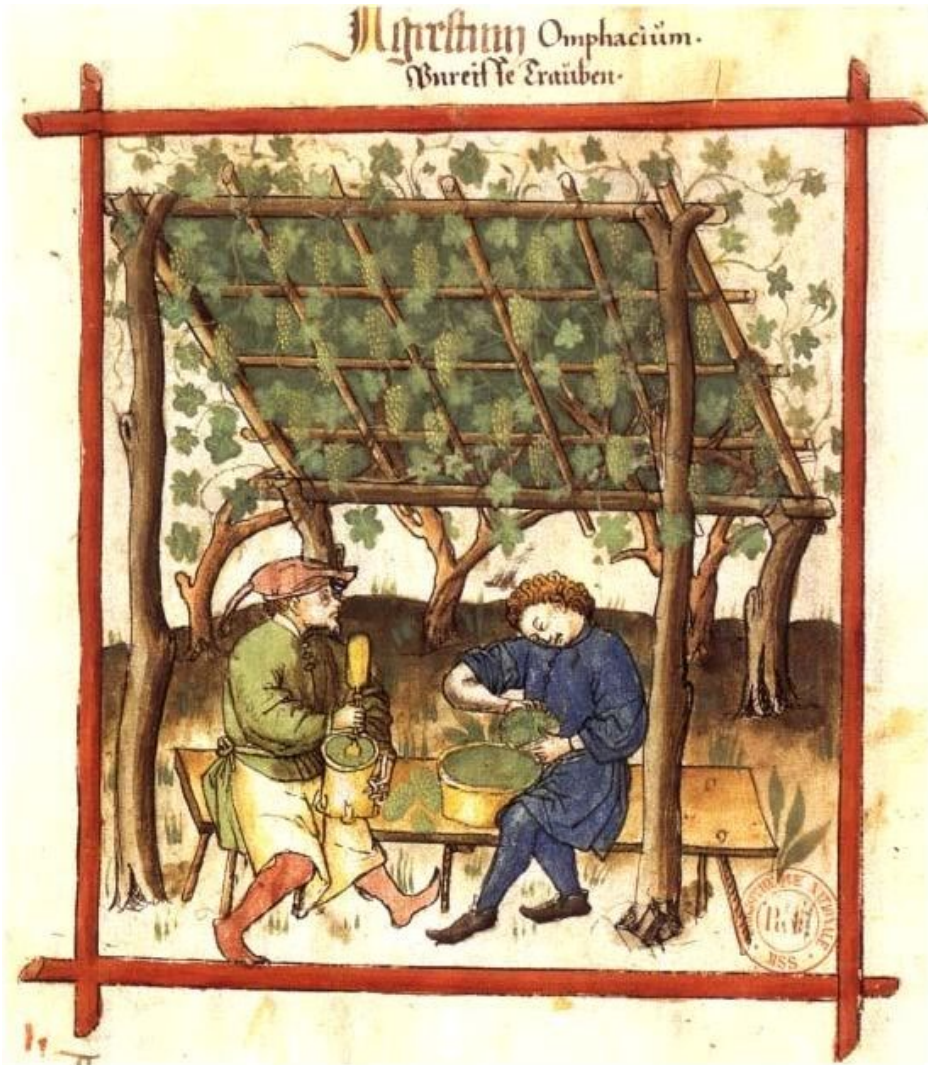
2. Bordeaux (1ste eeuw)

3. Bourgogne (begin 4de eeuw), Loire: nog later?

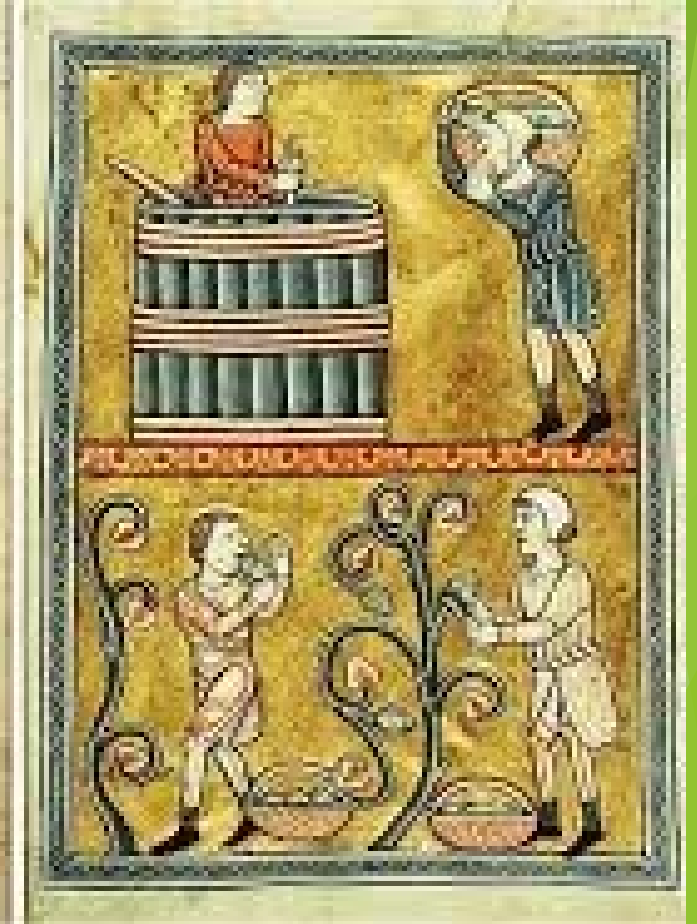
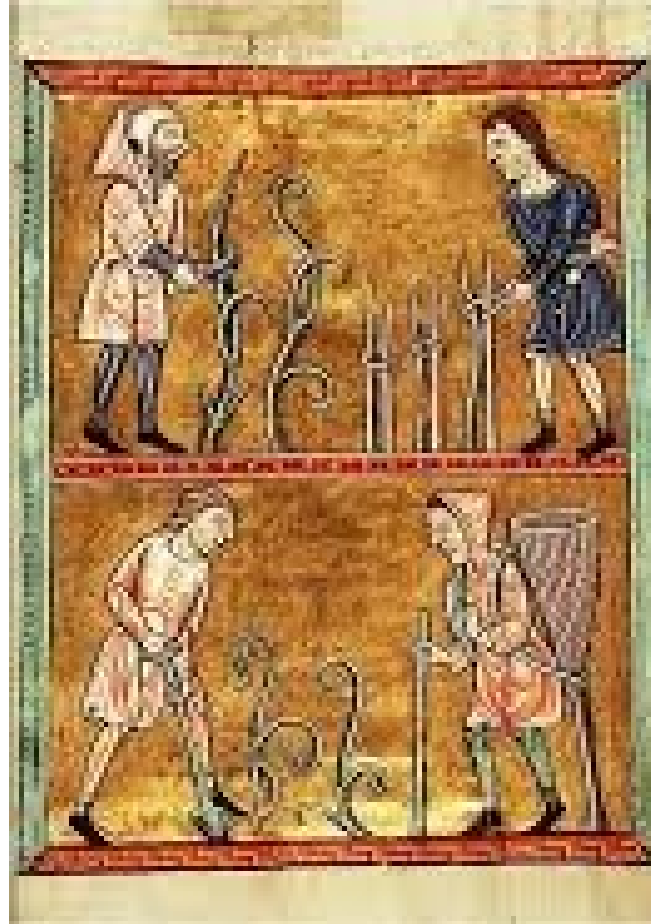
4. Champagne/Reims, Moezel/Trier (5de eeuw)

Oude wijnbouwtechnieken

Oude wijnbouwtechnieken

Oude wijnbouwtechnieken

De teelt

- Het 'zinken' van de wijnranken

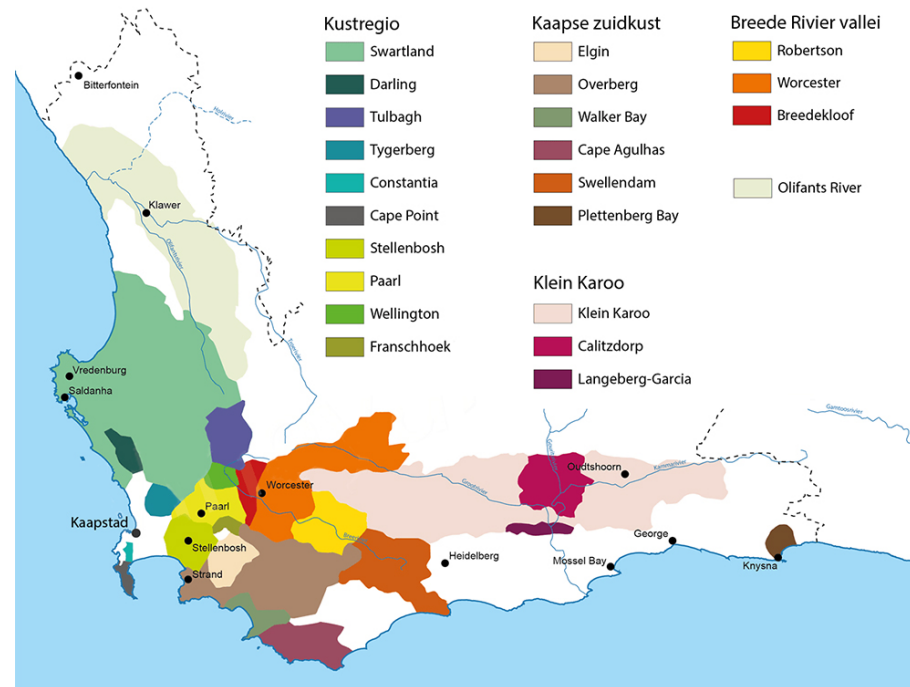
Wijnbouw in de middeleeuwen

- ▶ Middeleeuwen (ca. 500 - ca. 1500):
 - ▶ Weinig innovatie (medicinaal)
 - ▶ Het wijnvat!
 - ▶ Stadswijngaarden
- ▶ Kerk/adel/gewone burgers
- ▶ Autarkie en meer en meer handel

Wijnbouw in de nieuwe tijd

- ▶ Vanaf nieuwe tijd:
 - ▶ Wijngebruik neemt spectaculair toe
 - ▶ Wereldwijde handel
 - ▶ UK: Claret
- ▶ Schaalvergroting
- ▶ Nieuwe wijngaarden: Zuid-Afrika

Geschiedenis van de wijnbouw in de Zuidelijke Nederlanden

Gallië voor de Romeinen

1. Provincia Romana (≈ Provence), cfr. Romeinen
2. Aquitania (verzot op wijn)
3. Gallia Celtica (verzot op wijn; 1 amfoor ≈ 1 slaaf)
4. Gallia Belgica

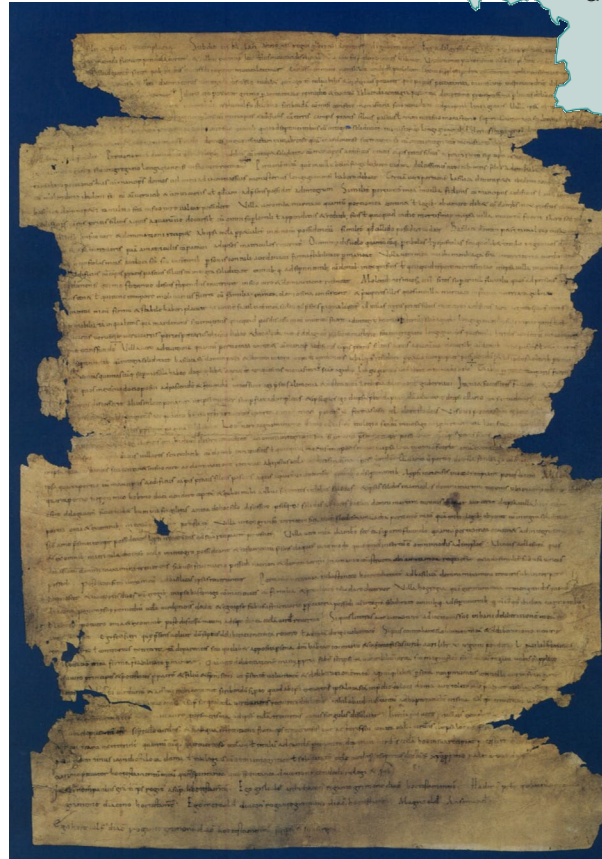
1. Kelten en Germanen
2. Bier en mede
3. Caesar over Nerviërs:

‘Bij hen mochten geen kooplui over de grenzen komen; de invoer van wijn en van andere zaken van weelde was verboden, omdat daardoor - zo meenden zij - hun moed verslapte en hun dapperheid afnam.’

5. Geen autochtone Keltische wijnbouw

Eerste wijngaard in België

1. Testament Adelgisel Grimo 20/12/634
2. Vermelding wijngaard Amay
3. Merovingers

Amy, < 634, Sainte-Ode

Eerste wijngaard in Vlaanderen

- ▶ 815, Blandijnberg, Gent
- ▶ Sint-Pietersabdij
- ▶ Benedictijnen
- ▶ Tot begin 17de eeuw (?)

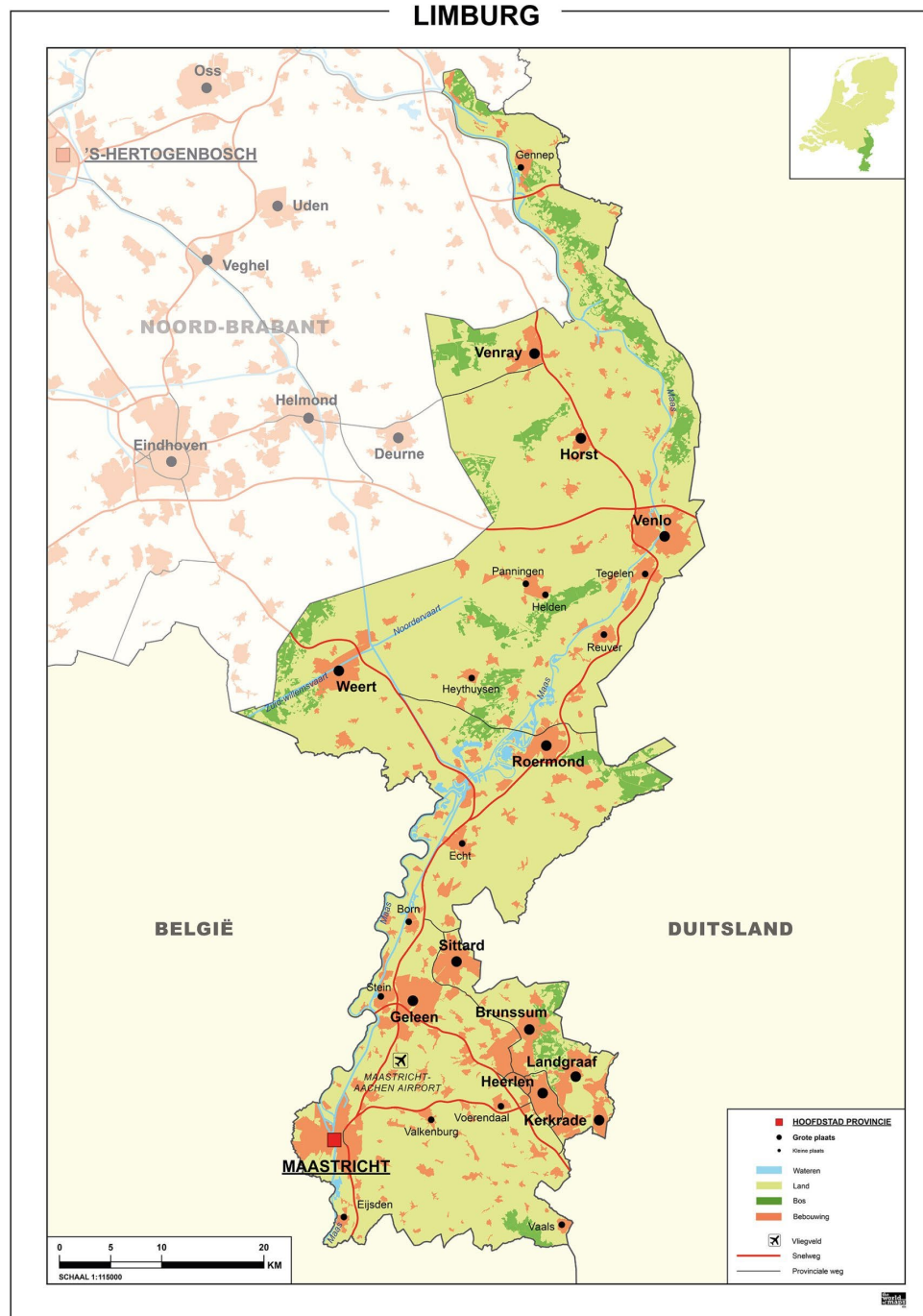
Wijnbouw in het graafschap Vlaanderen

- ▶ El Idrisi, 12de eeuw
Mappa Mundi: wijnbouw in/rond Rijsel, Brugge en Gent
- ▶ Gervais de Belleme, bisschop van Reims, 12de eeuw
Brief aan graaf Boudewijn V: wijnbouw in graafschap Vlaanderen
- ▶ Kronycke van Vlaenderen: Scheldevallei
- ▶ Archeologische vondsten!

Zuid-Limburg (Maasvallei + Mergelland)

- Terroirs
- BOB's
- Meerssen
- Wijnbouw tot in Venlo
- Land van Zwentibold
- Roermond
- Valkenburg
- Rolduc

Zuid-Limburg (Maasvallei + Mergelland)

- ▶ Maastricht
 - ▶ Stadswijngaarden
 - ▶ Buiten de stad
 - ▶ 1: Sint-Pietersberg
 - ▶ 2: Louwberg
 - ▶ 3: Caberg

Zuid-Limburg (Maasvallei + Mergelland)

► Maastricht

Zuid-Limburg (Maasvallei + Mergelland)

► Maastricht

Wijnbouw in Belgisch Limburg

— 48 —

PROVINCE DE LIMBOURG.

ALKEN.

1367. Lieu dit : « de wingart. » De Borman, *Livre des fiefs du comté de Looz*, p. 51.

BORLOO.

1230. Lieu dit : « vinea. » Piot, *Cartulaire de Saint-Trond*, t. I, p. 190.

HEERS.

- Lieu dit : « wyngaerdsberg. » Daris, *Notices historiques sur les églises du diocèse de Liège*, t. VI, p. 128.

HERTEN.

1457. « Wijngaert tot H. metten wijnperssen. » *Publications de la Société archéologique du Limbourg*, t. III, p. 389.

HORPMAEL.

1636. « VIII virgatas terrae quae olim fuerunt una vinea jacentes prope Tulentomme, infra Melgerstraet. » Daris, *Notices historiques sur les églises du diocèse de Liège*, t. VI, p. 128.

LUMMEN.

1592. Vigne en lieu dit : « in de Mauwe. » *Messenger des sciences et des arts*, t. I, p. 413.

NIEL.

1569. Vignoble cité dans *Publications de la Société archéologique et historique dans le duché de Limbourg*, t. III, p. 391.

SAINT-TROND.

1302. Vigne en lieu dit : « en dehors de la porte de Staplen. » Pertz, *Monumenta Germaniae Historica*, t. X, p. 410.

S' HEEREN-ELDEREN.

- Lieu dit : « wijngaertbosch. »

— 49 —

TONGRES.

1393. Lieu dit : « wijngaertstraat. » Note de M. de Borman.
1468. Vigne en lieu dit : « bij de Cruispoort. » *Publications de la Société archéologique du Limbourg*, t. III, p. 390.
1469. Vigne en lieu dit : « opten betuwebosch. » *Publications de la Société archéologique du Limbourg*, t. III, p. 390.
1484. « Twee panden wijngaarts... bij den wijngaert der heeren regulieren van Tongeren. » *Publications de la Société archéologique du Limbourg*, t. III, p. 390.
Lieu dit : « wijngaert. » *Publications de la Société archéologique du Limbourg*, t. III, p. 390.

VEULEN (FOLOGNE).

1334. « Vinea de Follonia. » Daris, *Notices historiques sur les églises du diocèse de Liège*, t. IV, p. 118.

VOORDT.

- Lieu dit : « wijngaerdsberg. » Daris, *Notices historiques sur les églises du diocèse de Liège*, t. VI, p. 128.
Lieu dit : « wijngaerdsmlen. » Daris, *Notices historiques sur les églises du diocèse de Liège*, t. VI, p. 128.

WONCK.

1409. « La vingne condist de Xas. » *Echevins de Liège, Œuvres*, 1409-1411, fol. 141 v°.

BASSENGE.

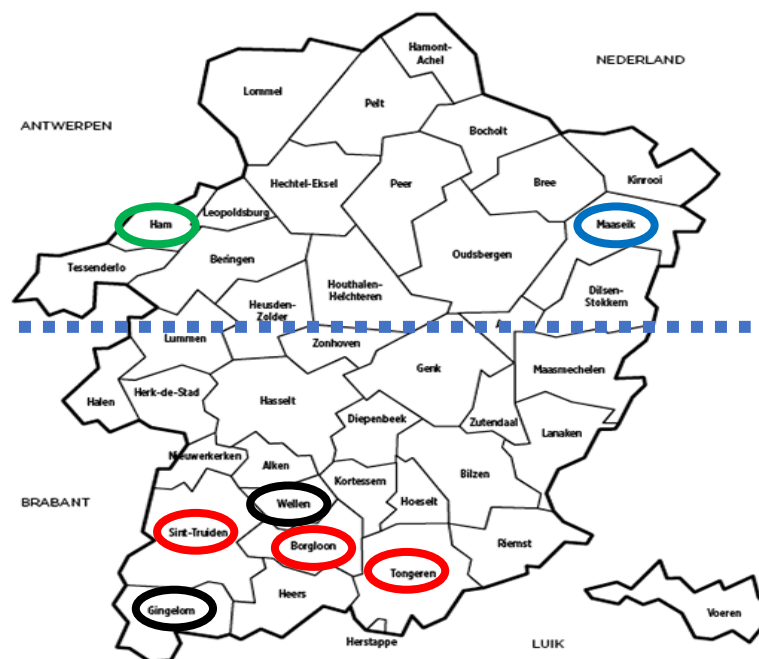
1554. Vignoble mentionné dans *Val Notre-Dame des Écoliers, Répertoire des biens*, fol. 79.

BERLINGEN.

1079. Vignoble mentionné dans Bormans et Schoolmeesters, *Cartulaire de l'église Saint-Lambert*, t. I, p. 38.

Haspengouw

- ▶ Terroir
- ▶ Ten westen van de Maas: Land van Loon
 - ▶ 1079: Berlingen (Wellen)
 - ▶ 1229: Borlo (Gingelom)
- ▶ 14de-15de eeuw:
 - ▶ Alden Biesen: Wijngaardsberg in Hoeselt
 - ▶ (Sint-Truiden: Stapelpoort)

Haspengouw

► Tongeren

↵ Stadswijngaarden

↵ 'Vicus vinea' (1323)

↵ Hondstraat

↵ Hemelpoort

↵ ...

Haspengouw

- ▶ Rondom Tongeren
 - ▶ 1: Beukenberg: 1322
 - ▶ Berg: 1462 (kanunnik)
 - ▶ Kasteel van Rooi
 - ▶ Mulken
 - ▶ Nerem
 - ▶ ...
- ▶ Eind 15de eeuw: bergaf
Maar: Begijnen: wijngaard
tot in de 17de eeuw
(hofwijngaard: 1671)

Haspengouw

► Tongeren

Wijnbouw in Brabant

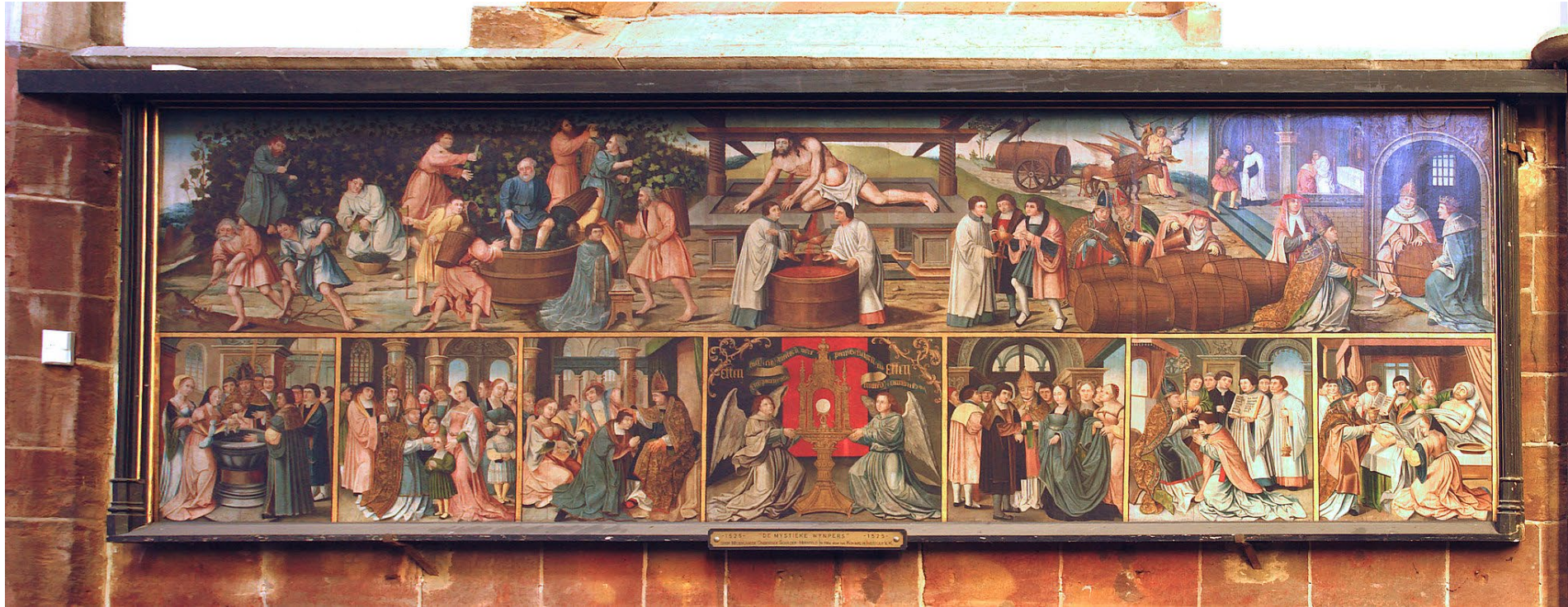

Het Hageland

- Terroir
- Stadswijngaarden + platteland
 - Leuven
 - Tienen/Hoegaarden
 - Diest
 - Aarschot

Mystieke wijnpers (Aarschot)

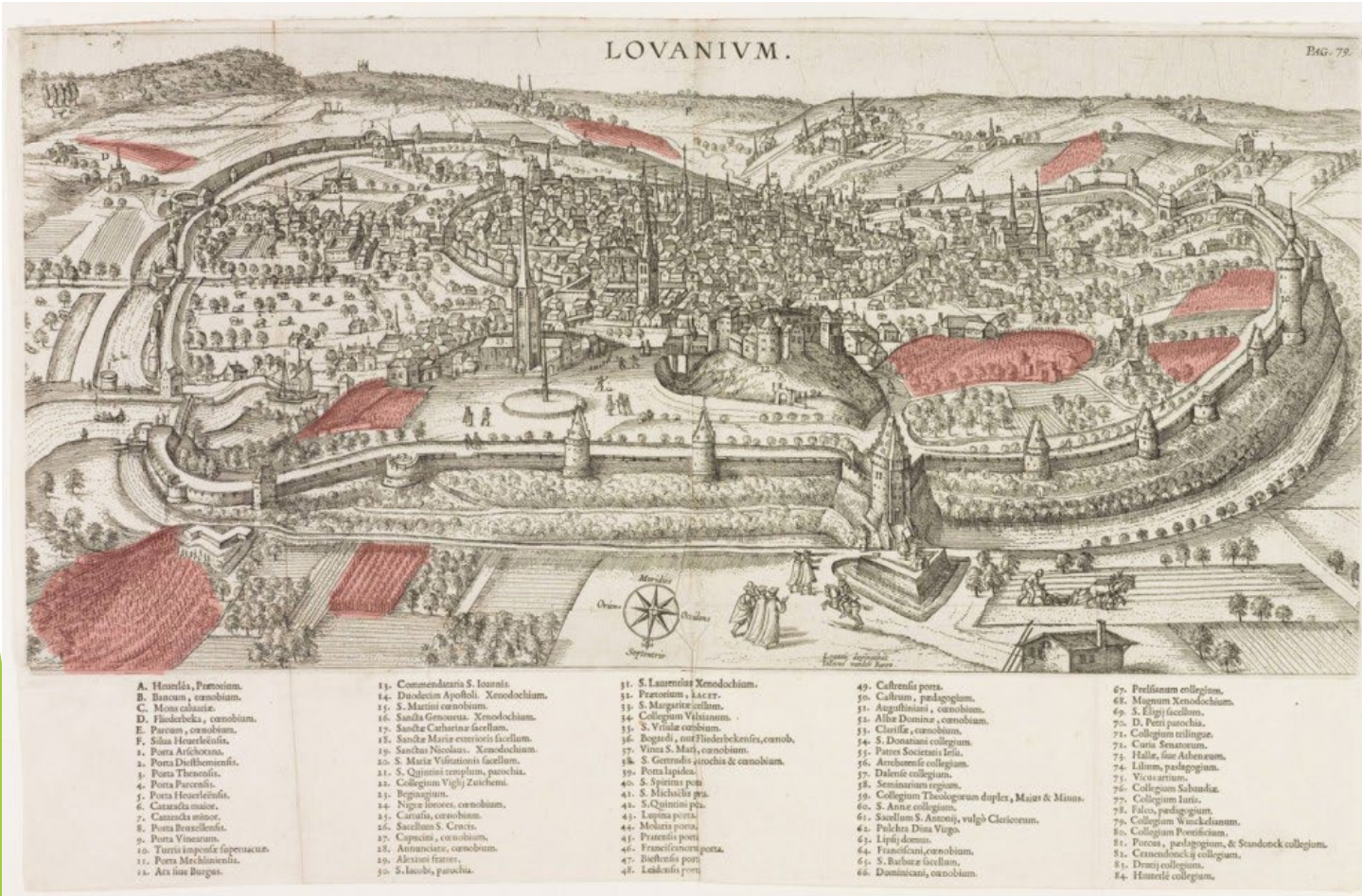

Mystieke wijnpers

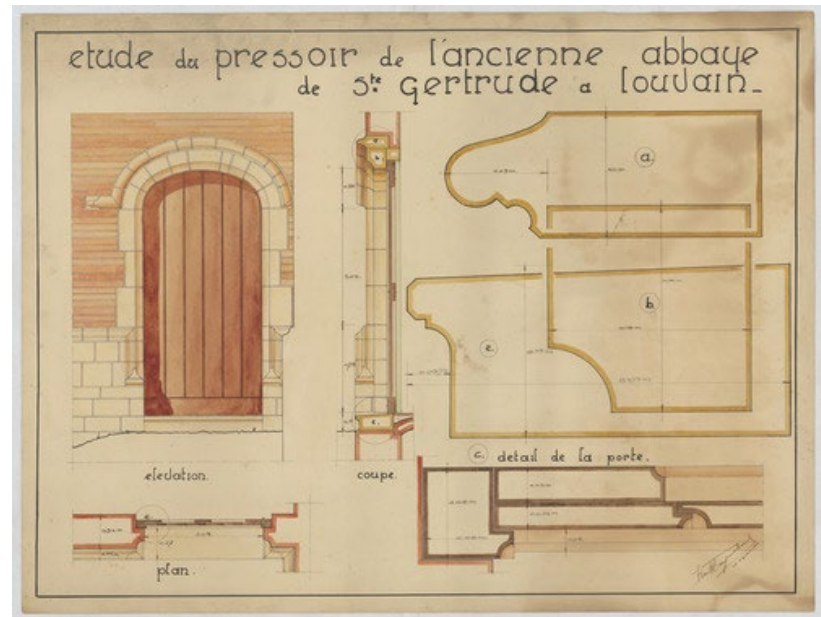

- ▶ Altaarretabel
- ▶ Aarschot, Onze-Lieve-Vrouwekerk
- ▶ Anoniem
- ▶ Ca. 1525
- ▶ Eucharistische vroomheid
- ▶ Bloed van Christus = verlossing van de mensheid

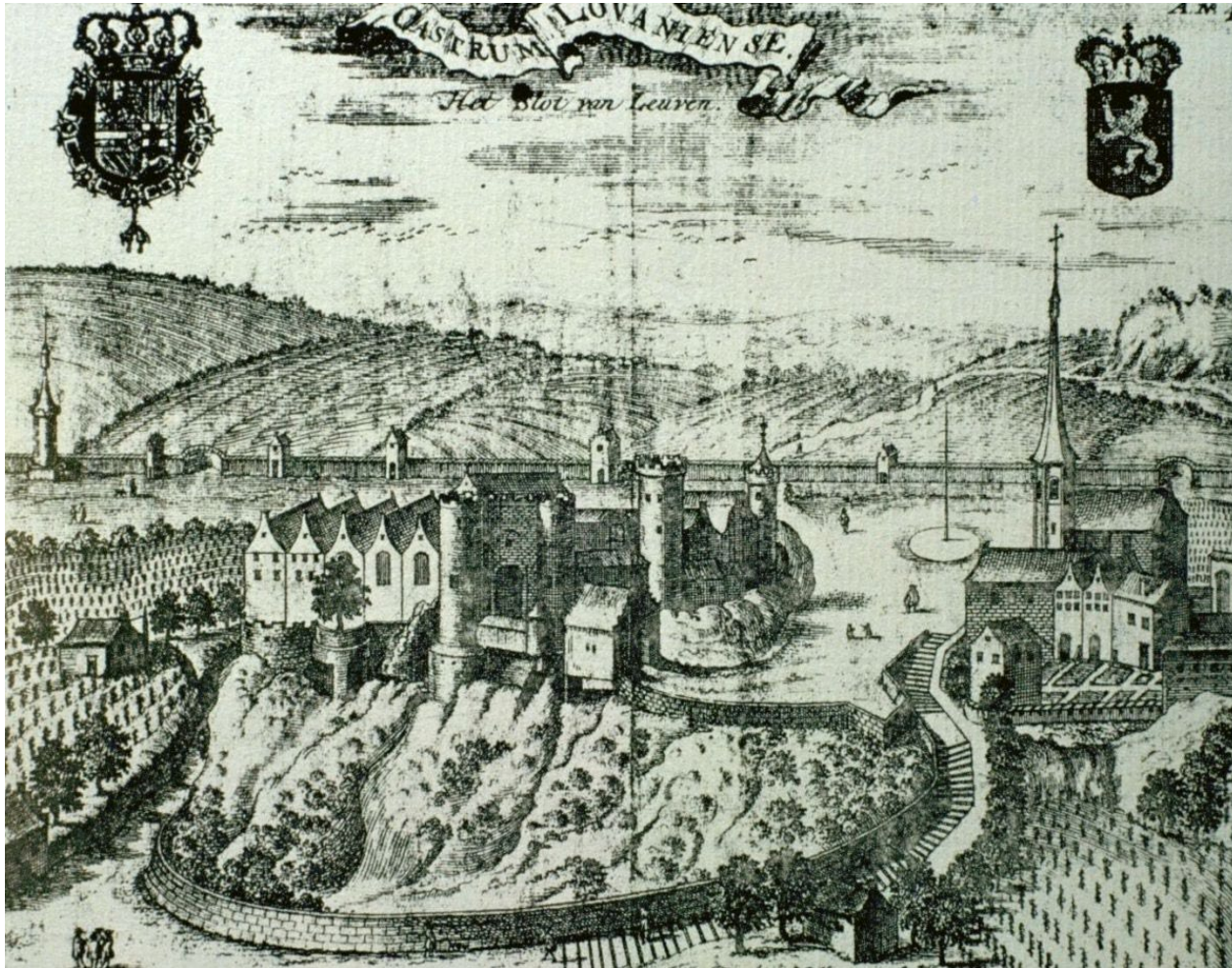
Leuven

The engraving depicts the Abbey of Parcennes from an elevated perspective. The central feature is the large church with a prominent blue roof and a tall spire. To the left, a large cloister with a blue roof is visible. The entire complex is enclosed by a high wall with several towers. In the foreground, there are various buildings, including a large hall and several smaller structures. The surrounding landscape is green with many small trees. In the top left corner, there is a coat of arms featuring a red crown, a blue shield with a yellow cross, and a white shield with a green landscape. At the bottom, the title 'PROSPECTUS ABBATIE PARCENSIS.' is written in Latin. The engraver's name, 'Kortwijck fecit', is in the bottom right corner.

Leuven

Soorten wijn

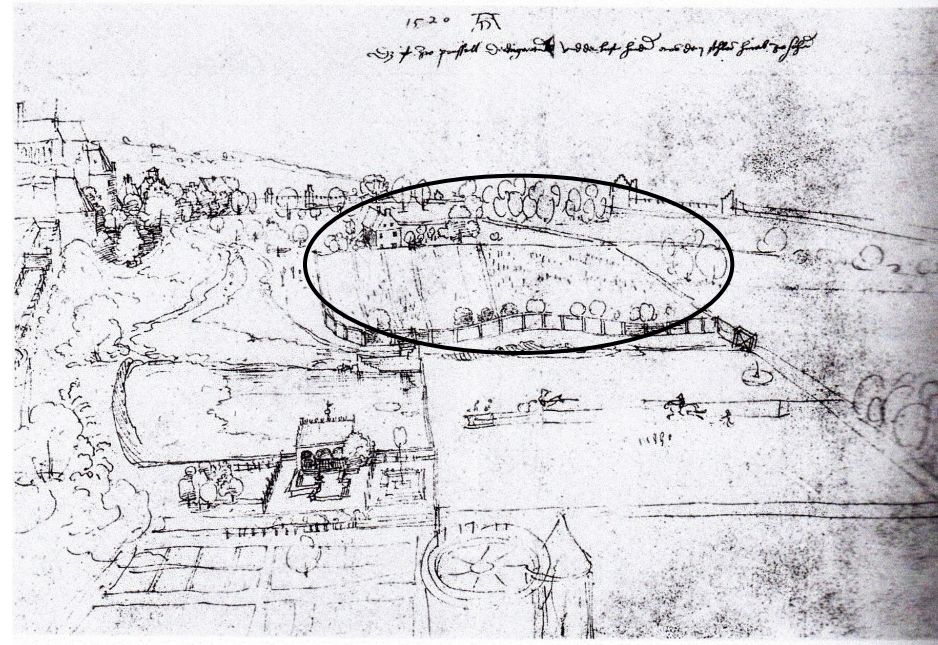
- ▶ 14de-15de eeuw: hoogtepunt
- ▶ Galant: Leuvense likeurwijn
- ▶ Landolium: streek rond Aarschot
- ▶ Testeleer: Testelt
 - ▶ Patois: rode wijn
 - ▶ Bleckart: witte wijn
- ▶ Hougaerder
- ▶ Zazeits?
- ▶ Wijn bastaert?
- ▶ Druiven? Pinot noir, chardonnay, gamay?

Beroemde personen

Brussel (Coudenbergpaleis)

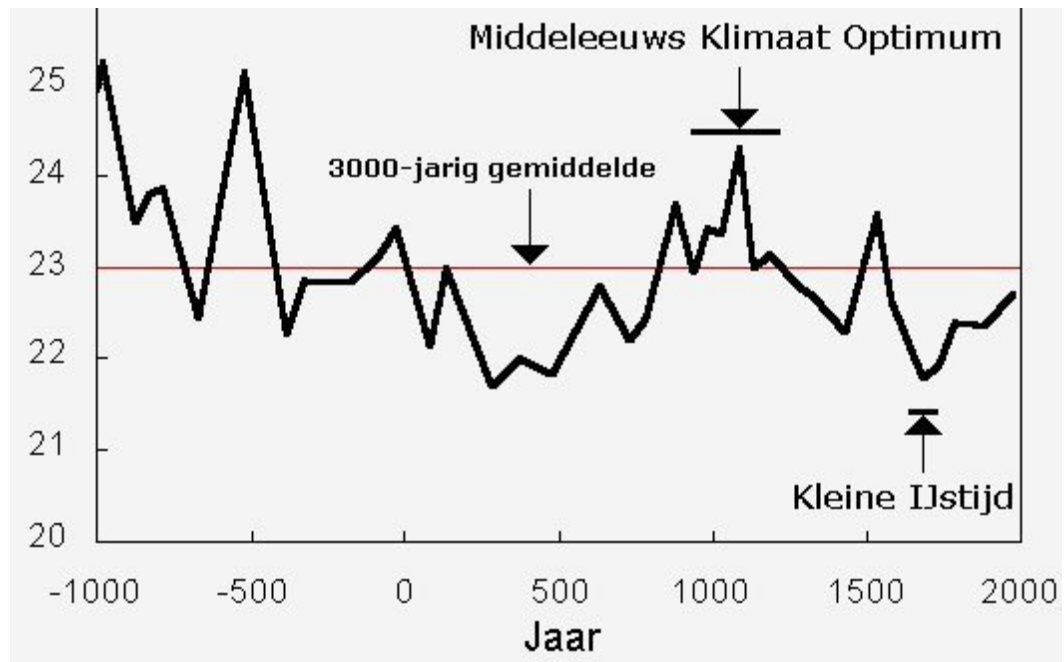

- ▶ Albrecht Dürer (1471-1528)
- ▶ Goswyn van der Weyden (1465-1538)

Teloorgang van de wijnbouw

► Klimaatverandering?

Teloorgang van de wijnbouw

► Tachtigjarige Oorlog (1568-1648)?

Teloorgang van de wijnbouw

- Concurrentie van bier (hop)?

Teloorgang van de wijnbouw

- Vrede van de Pyreneeën (1659) - toegenomen wijnhandel met Frankrijk?

Article 13:

'Ne seront compris en ce genre de marchandises de contrebande, les fromens, bleds, et autres grains, legumes, huiles, vin, sel ny generallyment tout ce qui appartient à la nourriture et sustentation de la vie : mais demeureront libres, comme toutes autres marchandises et denrées non comprises en l'article precedent ; et en sera le transport permis, mesme aux lieux ennemis de la Couronne d'Espagne, sauf en Portugal, comme il a esté dit, et aux Villes et places assiégées, bloquées ou investies.'

Teloorgang van de wijnbouw

► Verstedelijking?

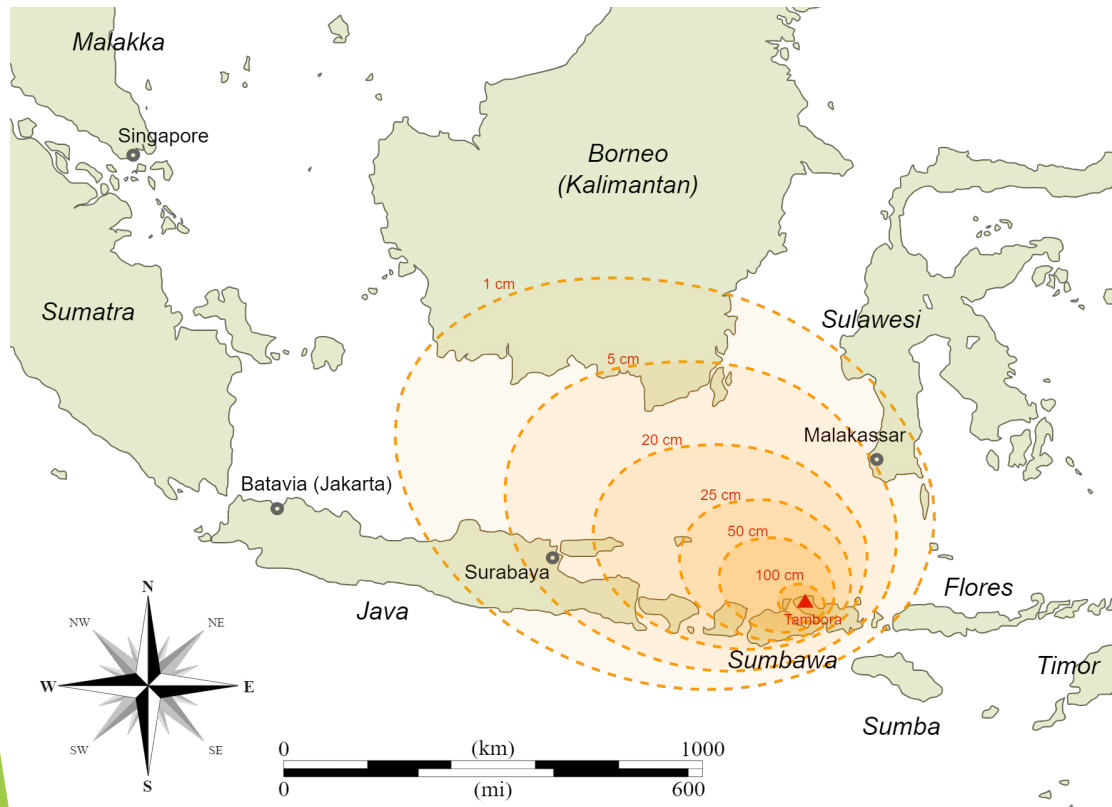
Teloorgang van de wijnbouw

► Napoleon?

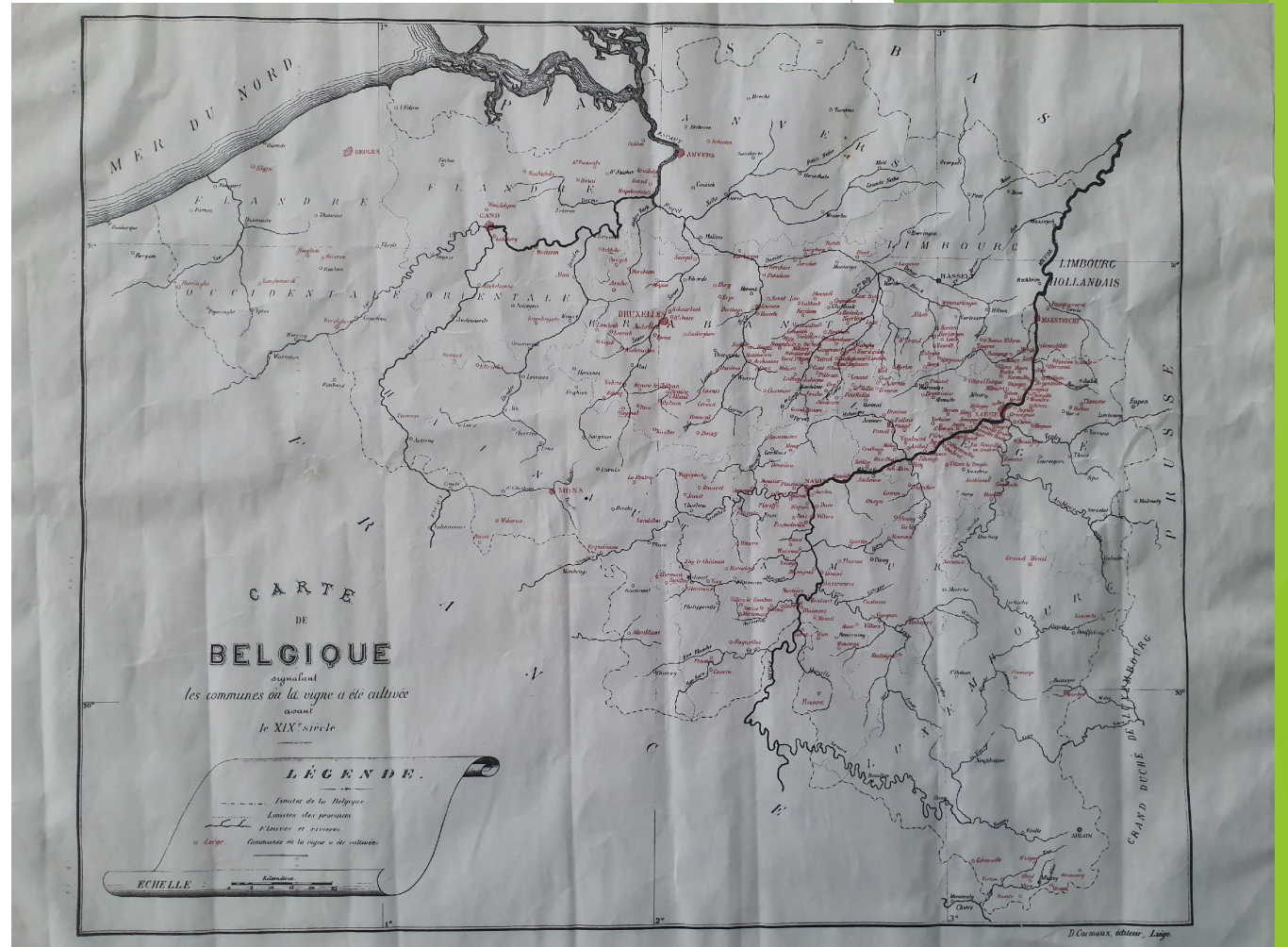
Teloorgang van de wijnbouw

► Uitbarsting Tambora (1815)?

Tijdelijke heropstanding in de 19de eeuw

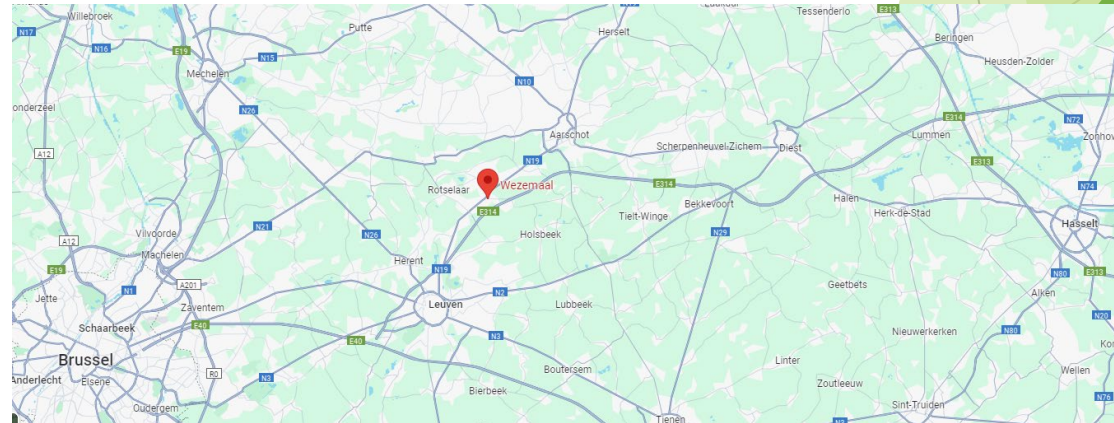
- ▶ Verenigd Koninkrijk der Nederlanden
- ▶ België
- ▶ Opnieuw abdijen
 - ▶ Floreffe
 - ▶ Westmalle (!)
 - ▶ Proefstation Oudenaarde
 - ▶ Jezuïten Lier
 - ▶ Abdij van Tongerlo
 - ▶ ...
- ▶ Ook edellieden (Louise-Marie)
- ▶ Phyloxera maakt einde aan wijnbouwexperimenten

Tijdelijke heropstanding in de 19de eeuw

- ▶ Rotselaar, Wijngaardberg
- ▶ 1814
- ▶ J. F. Audoor
- ▶ 34 hec (!)
- ▶ Stapelmuur in Diestiaanse zandsteen
- ▶ Nog 1546 meter zichtbaar
- ▶ 1,7 m breed en 1,7 m hoog (maximaal)

Definitieve heropstanding na WOII

- ▶ Hoei, Clos Bois Marie: laatste professionele wijngaard van België
- ▶ Bijna volledig vernield door US Air Force tijdens Ardennenoffensief
- ▶ 1962: Jean Bellefroid, Borgloon, 200 x Müller-Thurgau
- ▶ 1962: Hoei, Charles Legot herstelt Clos Bois Marie
- ▶ Kleinschalige wijngaarden in Haspengouw, Hageland & Wallonië

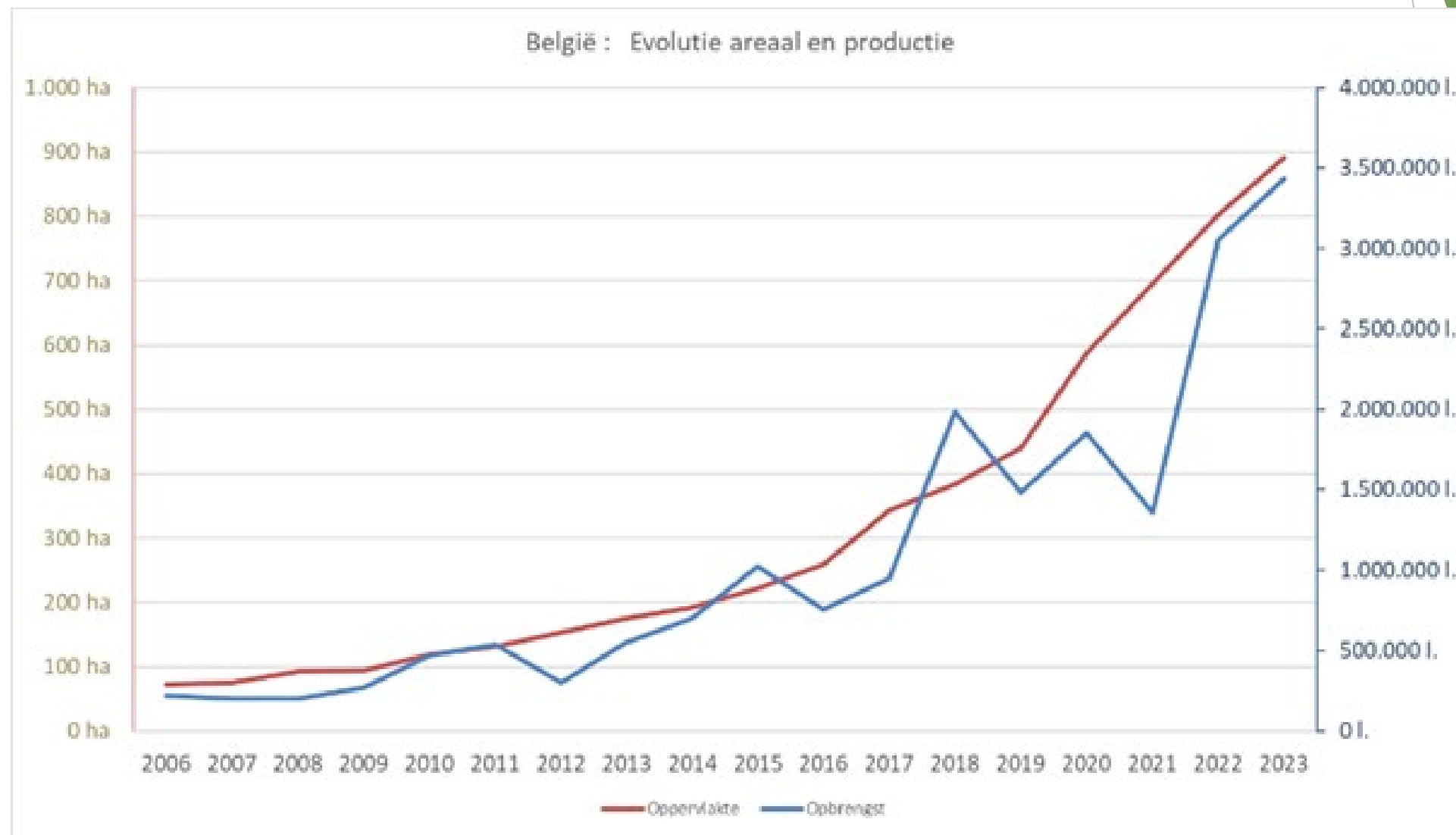

Definitieve heropstanding na WOII

- ▶ Jaren 1970: oliecrisis, crisis in fruitteelt
- ▶ Minister van Landbouw Jos Daems:
 - ▶ Nieuwe teelten
 - ▶ Met Maurice Fol en twee anderen
 - ▶ Wijngaard in Lubbeek
- ▶ Jos Boyen, wijngaard Elzenbosch (Bekkevoort)
- ▶ 1967: Frits Bosch, klooster Slavante (Maastricht): Müller-Thurgau

Definitieve heropstanding na WOII

Definitieve heropstanding na WOII

[alle nieuws](#)[dossiers](#)[agenda](#)[vacatures](#)[contact](#)[steun ons](#)[nieuwsbrief](#)

[Homepage](#) > [Nieuws](#) > [Vijf Belgische wijnen vallen in de prijzen op Concours Mondial Brussel](#)

[< GA TERUG](#)[PRINT DEZE PAGINA](#)[DEEL DEZE PAGINA](#)

Vijf Belgische wijnen vallen in de prijzen op Concours Mondial Brussel

Vijf Belgische wijnen hebben een medaille behaald op de Concours Mondial Brussel, of 'het wereldkampioenschap van de wijn'. Meer dan 10.000 wijnen uit verschillende uithoeken van de wereld deden mee aan de prestigieuze wedstrijd, waarbij vooral Frankrijk nog eens zijn wijncultuur in de verf kon zetten met maar liefst 560 medailles.

🕒 25 MEI 2023

Vragen?

